

విప్లవజ్యోతి

బుద్ధం శరణం గచ్ఛామి
ధర్మం శరణం గచ్ఛామి
సంఘం శరణం గచ్ఛామి

రత్న

కాజ్ఞా వెంకట సుబ్బారావు

విష్వవజ్యోతి

రచయిత

కుత్తా వేంకటసుబ్బారావు

అప్పికట్ల
గుంటూరు జిల్లా

కృ త జ్ఞ త

ఈ కావ్యరచనలో దొరలిన దొసఁగులను నాకెరిగించి, సరిదిద్ది, దీనికి, రూపురేఖలొసఁగిన మద్దురు తుల్కులు “తెలుగు లెంక” (శ్రీ) తుమ్మల సీతారామమూర్తిగారికి నామసంపూర్వక కృతజ్ఞతాభివందనములు.

అడిగినదే తడవుగా ఈకావ్యమునకు ‘పరిచయ’ వాఙ్యములను రచించిన ‘పౌఢవాఙ్మయబ్రహ్మ’ (శ్రీ) చుగ్గిరాల బలరామకృష్ణయ్య గారికి నా నమస్సులు.

దీనిని ‘సమీక్ష’ గావించిన మన్నిత్రులు డా॥ బొడ్డుపల్లి పురుషోత్తం యం. ఏ., సిహెచ్. డి. గారికి నానెసరు.

రచయిత

ప రి చ య ము

హిందూ ఖండకాన్య రచయిత శ్రీ కుడ్డా వేంకటసుబ్బారావుగారు
నాకు ఆబాల్యమిత్రులు

పరిపూర్ణమగు జీవితానుభవమును గడించి, లోకమందలి
అసంఖ్యాకములగు భావనా స్రవంతల నీదులాడి, పరిపక్వము,
తేజ స్వంతముగను సంస్కారభావ ప్రపూర్ణుడయి ఏతత్కవి
సకలలోక సంపూజ్యమగు ఇతివృత్తమును ఈ చిన్ని కాన్యము
నకు అధారము కేసికొనుట కడుంగడు సంస్థనీయము.

వే ద కాల ము

వేదములు వేదకాలము భారతజాతికి అనాదిసిద్ధములు,
సంప్రాప్తములునగు అనంతజ్ఞానభండారములు. వీనిని కొందఱు
పౌరుషేయములని, మఱి కొందఱు అపౌరుషేయములనినుడువు
దురు. అద్వైతసిద్ధాంతమునకు బుట్టినిల్లుగు భారతావని జీవాత్మను
పరమాత్మ స్వరూపమునకు భిన్నముకాదని అనాదిగ తిలం
చుటలేదా? అట్టి వేదములు ఆర్యసంస్కృతి ప్రాభవమునకు
పెట్టునికోటలయినవి. వానికి బిదప ఉపనిషత్తులు, షడ్దర్శన
ములు మున్నగు శాస్త్రమిమామాంస గ్రంథరాజములు ప్రకృతి,
పురుషుడు, పరమాత్మలగూర్చి సత్యాన్వేషణమునకు గడంగి
నితూషణకు కృషిసలిపి, అనంతశాస్త్రజ్ఞానజ్యోతిని సకల విశ్వ
మునకు ప్రసాదించినవి. వేదములు, ఉపనిషత్తులు, దర్శన

ములు, స్మృతులు ఉద్భవించిన భారతవిజ్ఞానోద్యానవనమున
పురాణకాలము నచ్చుచుండి కలుపుమొక్కలు విజృంభించినవి.
మహాదాతము, మహాన్నతమునగు మానవతత్త్వద్రుము, కిరా
తకమునయి భ్రష్టహాసమును దాల్చి సర్వజన శ్రేయస్సునకు
కల్యాణమునకు బదులు యానద్భారతాననిని మారణశోచు
మును సృజించినది. భక్తి, జ్ఞానము, శీలము, శాంతి, కరుణ వెల
యవలసిన చోట దుష్కర్మ, పశుబలి, నరబలి, మూఢవిశ్వా
సము విచిత్రతలమునకెగసి దైవాంశ సంభూతుడగు హాసపుని
ఘోరరాక్షసుని గావించినవి.

“ప్రపంచమున ధర్మమంతరించి అధర్మముప్రబలినపుడు
భగవంతుడు భువిషయ నవలెరించి ధర్మ ప్రతిష్ఠాపనము గానిం
చును, అధర్మమును రూపుమాపును. విలయ తాండవమునకు
కారణభూతులయిన నరహాసరాక్షసుల పీచమడంచి దుష్ట సం
హార పరముగ శిష్టసంరక్షణమునకు భగవంతుడు కంకణబద్ధుడవు
ను” ఇది భారతీయుల విశ్వాసము. భగవద్గీత అనాదిగ భారతా
ననిని గొంతెత్తి చాటిన పరమసత్యమును నదియే.

దయాసముద్రుడగు బుద్ధుడవతరించునాటికిభారత భూమి
పాపపంకిలగ్రస్తమయి నానాదుష్టమతదూషిత మయిమానవతా
సంహారకమగు నీచకులద్వేషాగ్నికింధనమయి కర్మకాండపేరిట
హత్యలతో, యుద్ధములతో, పరస్పరవీర్యముతోపైశాచికభూమిగ
ఆర్పరాచి పాపానల జ్వాలలక్రింద దహనమగు చుండెను. దీను

డగు మానవుని ఆర్తనాదము భూనభోంతరాశముల మారుమో
గసాగెను, దైవాంశసంభూతుడగు మనుష్యుడు నధ్యుడయ్యెను.
నిషిద్ధము ప్రసిద్ధము కాగ, అధర్మము గ్రాహ్యమగుడు ధర్మము
పరిత్యాజ్యమయ్యెను. పశుపక్ష్యమలకంతు విజ్ఞాన ఖనియగు
మనుజునిబ్రతుకు గొటలు వెతలపాలయ్యెను. అట్టిచో కరుణా
సముద్రుడగు బుద్ధభగవానుడు పతితమానరోదరణకయి ఒప్పు
మెత్తెను. పుట్టినింట మెట్టినింటకంటె వాత్సల్యముమిక్కుటగు
గమండుబ నైస్సరికము. భక్తిజ్ఞాన, ప్రేమ, కరుణారసార్యము
బుద్ధధర్మము పుట్టిర భూమినుండి దిక్కులేని సతీనలె భారత
భూమినుండి తరిసి వేయ బడినది. పౌద్ధమతియు భారతదేశ
యొర వెంటాడబడి, వేటాడ బడి విధ్వంసము చేయబడజేదని
నుడువు ప్రాజ్ఞులెందఱోకలరు. శంకరుని అద్వైతవాదమునకు
ప్రచ్ఛన్నపౌద్ధమను పేరుకలదని వారు వాఱొందురు. బుద్ధదే
వుడు ఏ అహింసను, కరుణను, శీలమును, శౌచమును, త్యాగ
మును, దివ్యమానవునిభవ్యతను తన ధర్మశంభారావముచే జగ
తికి జాతెనో ఆసద్గుణమణులన్నియు శంకరమతమందు లీనమయి
పోయిన ననియు, తత్కారణముగ పౌద్ధమతావశ్యకత-రామా
వతారమునకు బిడప పరశు రామావతారము యొక్క ప్రాము
ఖ్యము, ఆవశ్యకత నశించునట్లు అంతరించినదనియు ఈమతర్క
వాదులు, అతితెలివితేటలతోనుడువుటయుగలదు. చలిచీమనేని
కొల్లికింద దొమ్మిటకు వెఱచిన, ఒకచిన్ని పూవునేనిపుణికిన
పాపమని జంకుగుండె కలిగిన జితేంద్రియులు, సర్వసంగపరిత్యా

శులు, అహింసాధర్మప్రచారకలు, జాతిమత భేదముల విభవం
మొనరించిన బౌద్ధసన్యాసుల నల్లులను మాడ్చి వేసినట్లు శంకరుని
సతకాలమున సర్వతోముఖసంహారముగావించుట కీ ప్రాజ్ఞా లేమి
కారణము నుశువ గలరో దురూహ్యము!

సేటి హే తు వా దు లు

బౌద్ధసత్యము మానవజాతి యందలి రాక్షసత్వమును
విచ్ఛేదించినది. దయాదాక్షిణ్యముల బెంపొందించినది.
శుద్ధసర్వత్ర అహింస మూడుపూవుల ఆకుకాయల పెంపెన
లొనినది. కామ, క్రోధ, మదమాత్సర్యములు అడుగంటినవి.
కాని పులుసుచచ్చిన చింతనలె పురుషుని యందుగల మగటిని
త్రొత్తముఅడుగంటినవి. సింహకిశోరమునలె శాత్రవాసీకము
పయిలంఘించి, వారి పీచమడంచి చీల్చి చెండాడగల పరాక్రమ
విధి యగుభారతవీరుడు భీరునయి అహింసపేటి పిటికి పందగ
రూపొందినట్లు వీరుగడింతురు. బుద్ధునికరుణావాదము భారత
జాతిని నిర్వీర్యమొనరించినదని వీరుద్ఘోషింతురు. ఏతత్ నిర్వీర్య
ర్యతకారణమున భారతజాతి చేవనుగోల్పోయి పరజాతి గ్రస్త
మగుటకు ప్రబలహేతువని వీరినుచువు. ఈవాదములన్నియు
తమ తప్పును గప్పిపుచ్చుకొనుటకు కించిజ్ఞులు చేయుతర్కవిమా
రమగు కుటిల కపట వాదముని నావిశ్వాసము. బౌద్ధధర్మమునే

భారతీయులందఱు మనసా, వాచా, కర్మచాశీరసావహించి యుండిన భారతజాతి కుల, మత, భేదములులేక కొందఱస్పృశ్యులుగాక సామాన్యవిద్య, బ్రహ్మవిద్య నూటికి అయిదుగురి హస్తగతముగాక నూటికి నూరుగురు విద్యా విజ్ఞానప్రాభవోద్విలసితులయి భారతజాతి అజరామరముగను భారతభూమిని దివ్యస్వర్గసీమగను, సకలమానవాళికి, సకలలోకమునకు విశ్వ విజ్ఞానవిశ్వకళాపరిషత్తుగను మార్చి యుండెడిది. అల్పసంఖ్యాకులు స్వార్థాంధులై బుద్ధుతో కులాధిక్యతను పొందించుకొని, విద్యను సుత్తగొని బాతులు కులములు వివిధశాఖలుగ నర్థిని, పరస్పరకలహములకు లోనయి నిరతము తమ్మాశ్రయించు నట్లు చేయుటవలననే భారతజాతి దుర్గతికి గాల్పిసినది.

నేటి secularism బుద్ధధర్మచందలి ప్రధానాంశమును అహింసనే ఆరాధించి నిత్య జీవితమున అనుష్ఠింపజేసి, దుష్టపాలక శక్తిని నిర్జించిన గాంధీమహాత్ముని సత్యాగ్రహోద్యమమునకు స్వాతంత్ర్యమును ప్రసాదించినది. మన స్వాతంత్ర్యము యొక్క ఆదర్శములు, నీతులు, లక్ష్యములు, మహోన్నతములు, కాని ఆచరణము మాత్రము నేడు శూన్యమయినది. కులమతాతీత ప్రభుత్వమును స్థాపించిన కాంగ్రెసు పరిపాలనలో నేడున్న కులమత ద్వేషములు మహమ్మదీయ సామ్రాజ్యమందేని మనము కనియుండదు. నాడు “అల్లాహ్ అగ్బర్” “హర్ హర్ మహదేవ్” అను యుద్ధ నినాదములతో భారతీయులు రెండుగమాత్రమే విభక్తమయిరి. కాని నేనో మహా

త్ముడెంతగ జాతి, మత, కులరాహిత్యముచకు కృషిసలిపి నను నేడు అడుగడుగున భారతీయ జీవన ప్రాంగణమున ధర్మ రంగమున సాహితీసీనుయందు, సాంఘికతైత్త్రమందు, రాజకీయోద్యమమునందు కులము కోటిపడగల విషసర్పముగ తలయెత్తి తన విషపూరిత పూత్కారముల సలుదిశల విసరినైచు చున్నది. దీనిని తుడముట్టింపనిదే మనము మహానీయుల రక్త ధారలచే సంపాదించిన స్వరాజ్యము స్వాజ్యముకాకపోగ పరాజ్యముకంటె మనకు దుఃఖమును, దారిద్ర్యమును, అవిద్యను, అశాంతిని ప్రసాదింపగలను. నీచభావ సంకలుభితము, కులతత్వ దూషితము, దురహంకార పూరితము, అవిద్యాంధకార బంధురము, పరస్పర పీడనానందము, నిత్య స్వార్థ సంపాదనాయత్తమునగు నేటి భారతావనికి కావలసిన దేని ?

ది వ్య స ం దే శ ము

ఒక దివ్యతేజోరాశి, ఒకమహానీయమార్తాండ తేజోవిలాసి. ఒక అనన్యసామాన్య దయాదాక్షిణ్యాంబుధి, ఒక అరిష్టద్వర్గ విజేత మగు భగవదంశ సంభూతమహావ్యక్తిదివ్యనామము దివ్యరూపము, దివ్యవాణి మనకీ తరుణమున ప్రత్యక్షమగునట్లు చేయగల శిల్పి, గాయకుడు, రచయిత, కవి, వక్తధన్యుడు. నా

మిత్రుడు సుబ్బారావుగారు ముదిమి పైబడినను ప్రియసతీవి
యోగమున క్రుంగినను తన ఆత్మక, లోకాత్మకు శాంతిసంధా
యకంబగు నీఖండకావ్యమును భాషామతల్లికి పూజాకుసుమం
బుగ సమర్పించుట కడుంగడుముదావహము. పాతవడి, సన్నగిలి
పనికిరాని, కంపుగొట్టు తలంపులపయిన, చింతలపయిన అలవాట్లు
పయిన జరుపబడుతుగుబాటునే విప్లవమందును, తత్ విప్లవ పర్య
వసానము పురాతన తిమిరానళిని పారద్రోలు దీపావళికాగలదు.
విప్లవజ్యోతియని శ్రీసుబ్బారావుగారు ఈఖండ కావ్యమునకు
పేరిడుటసముచితమే. సీరు సహృదయులు; సంస్కారులు; సరసులు
వీరికవిత్వము మృదుమధురమయి, సరళమయి హృదయము
నత్తుకొన గల ద్రాక్షపాకమునందుండుట సంతసింప దగినవిష
యము. వీరి రచనయందు ధారాశుద్ధి, స్పష్టభావప్రకటన,
శిరీష కుసుమ పేళల పదగుంఢన కుంటువడని శైలిస్పష్టముగ
అనేక పద్యములందు గోచరించుచున్నవి. వీరి ప్రాయమున
ఇట్టిమహోదాత్తభావబంధురములగు రసవత్తరకావ్యములురచి
పబూనుట ఎంతేని వాంఛనీయము. మహాకవిశేషము.
విద్యాదాతయు, నిరతాన్నప్రదాతయు ఉదారులునగు శ్రీ సీతా
రామయ్యచౌదరి గారికి తనఅమూల్యమగు ఈచిన్ని కావ్యమును
అంకితమొనర్చుట పసిడికి తావియబ్బి నట్లున్నది.

బౌద్ధశాస్త్రబ్రహ్మ,
మగ్గిరాల బలరామకృష్ణయ్య

స విా క్త

డా॥ బొదుపల్లి పురుషోత్తం యం. ఏ., పిహెచ్.డి.

ఇది 'విప్లవ జ్యోతి' కావ్యము. కర్త శ్రీ కుఱ్ఱావేంకట సుబ్బారావుగారు. ఏను.మాఅంతరంగిక మిత్రులు. శ్రీ సుబ్బారావుగారు నన్నీ కావ్యమును సమీక్షింపుచుని ఆదేశించిరి. ఇది గుర్వాజ్ఞతోత్యుల్యమైచది. ఈసమీక్షకు తగిన దక్షత నాకు లేదని తెలిసియు, గుర్వాజ్ఞను ద్రోసిపుచ్చు ప్రత్యవాయమునకు పాల్పడ కుండుటకే ఈపని కంగీకరించితిని.

బాధమతప్రభావము తమిళ, కర్ణాటసాహిత్యములపై బాగుగా ప్రసరించినది. నన్నయకు పూర్వమందున్న ఆంధ్రవాఙ్మయమిట్టి ప్రభావమునకు లోనైనదేయని, ఆర్యమతాభిమానులగు నృపాలురు దానిని నశింపజేసిరియు విశ్వసించువారీ చేశమున పలువురున్నారు. వివాదాస్పదమైన ఈవిషయమిట్లుండ, చెప్పవలసినసత్యము, అద్యత నాంధ్రకవిప్రపంచ నిర్మాతలగు శ్రీ తిరుపతి వేంకట కవులే తొలిసారిగా బుడభగవానుని దివ్యజీవితమును రమ్య ప్రబంధముగా ఆంధ్రావని కందించినట్లు. ఆ పిమ్మట వారి యంతేవాసులు శ్రీ పింగళి లక్ష్మీకావ్యము, శ్రీ కాటూరి వేంకటేశ్వరరావు గారలు స్వాంగసుందరమగు 'సౌందరనందమ' ను మహాకావ్యరచన

గావించిరి. (శ్రీ) జంధ్యాల పాపయ్య శాస్త్రిగారి 'కరుణ(శ్రీ)' కాకనుజికొండలు 'జాతకకథలి' తివృత్తముగా స్వీకరించిలఱు కాన్యరచన లొనర్చిరి. ఏను విధముగా ఆధునికాంధ్ర వాఙ్మయమునందు బౌద్ధవాఙ్మయ మొకశాఖగా విస్తరించుట ముదాపహము. ఏతచ్ఛాఖను పూచి వికసించిన కాన్యకుసుమ మీ 'విప్లవజ్యోతి'

కాన్యరచనకు చిత్తశుద్ధి ప్రధానము. తానుబాగుగా విశ్వసించుభావములనేకవి, లోకమునకు హత్తుకొనునట్లు చెప్పగలడు. కొండఱకట్టి విశ్వాసములేకున్నను, మాటలగారడీచే ఊన్నట్లే నమ్మకము గల్గించును. (శ్రీ) సుబ్బారావుగారు పరిపూర్ణముగా బౌద్ధమతమును విశ్వసించిన వారనుటకు నిదర్శన మొప్పటికి కొన్ని నసంతములుగా వారు జరిపించుచున్న, జరిపించుచున్న బుద్ధజయన్తృత్సవములే. ఇట్టిపరిశుద్ధవిశ్వాస జనిత భావావేశము తోడనే వారీ 'విప్లవజ్యోతి'ని వెల్లించి, వెల్లించి యొప్పటికి వెలువరించిరి. ఇందలి ప్రతి పద్యవిశ్లేషికి వెల్లొన గూర్చు ఒకవత్తి. ప్రతిపద్యము, అందలి ప్రతిపదము సుపరిష్కృతము. "సంస్కృత్య సంస్కృత్య పదాన్యత్సృజ్యస్తే" అన్నట్లే జరిగినది.

జీవిత చరిత్రను కాన్యనస్తువుగా స్వీకరించి, కాన్యము నిర్వహించుటలో ఎన్నో క్లిష్టతలున్నవి. కొన్ని విషయములు కేవలము చరిత్రకు సంబంధించినవి. అవి నీరసములు. అవి చరిత్ర

కారులకు వదలఁదగినవి. పోగా భావప్రధానములై పరితపత్కంఠ
గల్గించి, హృదయములను స్పృంగజేయు సంఘట్టనములనే కవి
తన ప్రతిభాచక్రువుచే దర్శించి, యక్షరసూపముకొనఁగ నల
యును. (శ్రీ) సుబ్బారావుగారు రసవత్తరములగు నన్ని పేరి
ములనే గ్రహించి 'అనాడు' 'పురయాత్ర' 'మథురము' 'నిర్ణ
యము', 'సంఘర్షణ' 'ఫలితము' అను శీర్షిక లేర్పఱచి సమర్థ
ముగా నీకావ్యమును నిర్వహించిరి.

సుందరమగు తెనుగు కవిత్వోద్భావముననుష్ఠితములు
శాస్త్రాలములు ప్రవేశించినవి. చిందర వందర గానించినవి.
వానిని శాంతింపఁజేయుట కవులను సర్కసు వారికి తలపా
ణము తోకకు వచ్చినది. ఎక్కడి ఆకు అలము, ఆహారము
వానికి చాలదు. అందుచేతనే కానోపు ఈవృత్తములనొక
ఉద్యమముగా ఆధునిక కర్ణాటకవూలు పరిహరించి, దేశీయమగు
ఛందస్సునేయూదరించుచుండిరి. తమిళ కవులకసలా బాధయే
లేదు. తెనుగు కవులిట్టి దొక యుద్యమముగాఁ జేపట్టుటలేదు.
కారణము వారిలో చాలమందికి భాషాదారిద్ర్యమున్నవన్న అం
గీకరింపరు. ఏలన భాషయున్నచోట భావమెట్లుండవలసినది
వారు ప్రశ్నింతురు. ఏనోభావముండుట వేఱు. అనుకున్న భావ
మేనిగుఱేలి నిగనిగ లాడుట వేఱు. మొత్తముమీద (శ్రీ)
సుబ్బారావుగారు జాను తెనుగు దీప్తితో దేశీయమగు ఛంద
స్సులో తొలిసారిగా దేశభాషలో దివ్యప్రబోధమొనర్చిన కరు
ణారసమూర్తి యగు బుద్ధధగవానుని విస్మయభావమును ఆట

వెలదులచే వేటగీడులాలాపింపజేసి ఉన్నీలించి నందులకు వారిని
మిక్కిలిగా అభినందించుచున్నాను. ఇది యాభాలగోపాల
మాసందాతిరేకమున చమత్కౌనవలసిన కావ్యము సద్యః పర
నిర్వృతి కడ్డవచ్చు పదాదంబరమిందు మృగ్యము. ఆనాటిసిద్ధా
ర్థనితోపాటు మనసును దుఃఖావహమగు పురయాత్రచేసి
భావసంఘరణమునంది కడకు బుద్ధులమై ఆత్మశాంతిననుభవింపఁ
గలము. అను!!

“బుద్ధం శరణం గచ్ఛామి

ధర్మం శరణం గచ్ఛామి

సంఘం శరణం గచ్ఛామి.”

కృతిభర్త :
 శ్రీ మన్నె వేంకట సీతారామయ్యగారు
 కోడూరు - కృష్ణాజిల్లా

సమర్పణము

వేంకటసీతారామ స
 దాంకిత శుభనామ ! చిలుకమాంబా హృత్ప
 ర్యంక సుఖతృప్త ! వాః
 కింకరసంతృప్తి కరణ కృత్యప్రసాదా !

కమ్మపలమ్మనన్ గరుడుగట్టిన శౌర్యము కుమ్మరించి దే
 శమ్మలనేలి పాలితుల సన్నతులన్ గయికొన్న మన్నె వం
 శమ్మన నుద్భవించిన ప్రజాహిత జీవన ! నీ యశస్సులొ
 కమ్మనఁ బండువెన్నెలలుగాముత ! సర్వజనప్రియమ్ముగన్

వీరావేశము పొంగి ప్రాణముల నిర్భీతిన్ సమర్పించు స
 రామల్ పుట్టిన పోతుగడ్డ కద నీ గ్రామంబు కోడూరు; నీ
 ధీరత్వంబు తదీయదీప్తిని సముద్దీపింపఁగాఁ జేయమం
 దారశ్రీ సుమరాజిచల్లు నఖిలాంధ్ర ఖిగి నీ యశాదలన్

మన్నెహం వీరసంతతిన్ మానధనులు
 త్యాగశీలురు వీరులు ధర్మపరులు
 భోగులు విరాగులెందఱో పుట్టి కీర్తి
 నాచికొన్నారు ధన్యతాశ్రీచెలంగ

తల్లిదండ్రులు ధర్మతత్పరత యలర
నుద్దిలేని బిడ్డగ నిన్ను దిద్దితీర్చి
రుత్తమంబగు శిక్షణ రిత్తవోక
సత్ఫలంబుల నిడునన్న సాక్షిపేవె.

తల్లి పేర్నిలుప నాంధ్ర లయోల కాలేజి
సదనంబులో నొక గదినమర్చి
ఆత్మజస్మృతి హేతునగునట్లు కోఁషూరి
కంచిత విద్యాలయం బొసంగి
నిరుపేదలగువారి నెగులు దూరముగాఁగ
వందల యెకరాల వనుధపంచి
విశ్వకళ్యాణేచ్ఛ నెలయఁ గొతుకబంధ
యుతులుగా నెందఱనో యొనర్చి
చిల్లిగవ్వయులేక ఘోషించుచున్న
కుట్టవాండ్రకుఁ జదువుల కొఱతదీర్చి
రాణకెక్కిన నీ యుదారత దలంపఁ
బరిసర గ్రామముల కహో! పండ్లు పులియు

అన్ని రీతుల నీకు దీటైనచాన
చేకుతెనె గద పత్నిగాఁ జిలుకమాంబ
గుడులకుం గూపములకా రి గుడుచు పేద
కీ నెలంతుక వెచ్చించు వేనవేలు.

మంచిమగుడు చొరకై, మహనీయసంపద
యొడవై, మేలిబిడ్డలుదిక్కులైరి
కురుమకొనియె గొప్పగుణములు నీకు; నీ
యొప్పు గృహపతులకు నొజ్జబంతి.

నీతో నా కబ్బిగ సం
గాతం బెనలేని తృప్తి కల్గించెను స్వా
ర్థాతీతము నీ ప్రేమం
బేతద్గుణ మీ జగాన నెండటకుండున్!

నిష్కళంకమైన నీ మైత్రి కెంతయుఁ
దనిసి మత్కృతిజ్ఞతను వెలార్ప
మార్గ మెద్దియంటు చుది నెంచి యెంచి యీ
కృతినినీకుఁ గాస్క యిచ్చుచుంటి.

‘విప్లవజ్యోతి’ యిది, దయావీరుడైన
బుద్ధభగవాను కథ యిది, శుద్ధజీవ
నానురాగము కలవారి కహరహమ్ము
పాఠ్యమిది శ్రవ్యమిది నీతిపాత్రము నిది.

ఏమివెంత! బుద్ధుడివును వైతాఖ
పౌర్ణమాసినాడె ప్రభవమంచి
రిదియె నిక్కమైన హేతువుకానిచో
నింతయొర్కి నిన్ను నెట్లువలచు

ఈ కబ్బము నీ కంకిత
మై కనకమ్మునకుఁ దావియమనిన కరణిన్
లోకనుతి పాత్రమయ్యెను
నీకీర్తి పతాకయయ్యె నీతిజ్ఞుఁడీ !

అ నాఁ డు

వైదికాచారముల విజృంభణకు లోఁగి
పాలకులె ధర్మదూరులై బైసిమాలి
క్రూరకృత్యములకు జంకుగొంకులేక
పాల్పడిరి దిక్కుమాలిన భారతమున.

శ్రుతులు మను గౌతమాదికస్మృతులు కూర్చి
కర్మసిద్ధాంతమను బురఖా నమర్చి
కులమతాచారముల రగుల్కొలిపి ఋషులు
నిలిపి రార్యపతాకముల్ నింగిముట్ట.

ఇంటిలో నాల్గుతడికల నిడిన యట్లు
నాల్గు తెగలేర్పరించి మానవులఁ జీల్చి
రగ్రక్షలమిది యది యధమాన్వయం బ
టంచు భేదప్రవృత్తికల్పించి రపుడు.

సేవ్యుడతడు పేడు సేవకు డనిరి దా
గ్యంబె వీనివిహిత సరణి యనిరి
అంతతోడ నిల్వకై దన తెగయెండు
కూర్చి దానినంటఁగూడ దనిరి.

గుణములు కర్మంబులు కా
రణములుగాఁ దెగలనేర్పఱచిలి మటంచున్
మునుపల్కిరి గాని పిదప
జననంబే హేతువనిరి సాహసమెగయన్.

అగ్రకులజుని దూఱుట యతని కెట్లు
సేయఁదలంచుట యతఁడెట్టి చెనట్టియైన
మందలించుట శాస్త్రసమ్మతము గాని
చర్యలని నిర్ణయించి శాసనములు.

స్వర్గమని రందుభోగముల్ వలసినన్ని
కుప్పతెప్పలుగాఁ బేరుకొని సతంబు
వచ్చిపోవు సోమాసుల వాంఛితములు
తీర్చి యానందమున ముంచి తేల్చు ననిరి.

యక్షగంధర్వ కింప్రకుషాది సురలు
రంభయూర్వశి మేనకారమణి హరిణి
నందవోద్యానము శచీపురందరులు బృ
హస్పతియు దిక్పతులు నుందురనిరి దినిని.

జన్నమనుషేర జంతుహింసకుఁ గడంగి
యామిషముమెక్కి మద్యంబు నారగించి
యాజిపట్టంబుగొన్న మహాశయుం డె
యప్పరసతోడఁ గ్రీడింప నహ్లాడనిరి.

అంతియేగాదు సననంబు నాచరింప
నింద్ర వరుణాన్ని దేవత లీప్సితములు
కూర్చి స్వర్గపురాధీశు కొలువునందు
దివ్య సభ్యత్వమును ప్రసాదింతురనిరి.

శాస్త్ర మనలఁద్రోసి జపము తపముల
నాచరించు శూద్రు నవనిపతులు
చంప నీశ్వరుండు సకలసుఖములు
పంచి వారి నుద్ధరించు ననిరి.

మానవసమాజము విభిన్న మార్గములను
ప్రొక్కఁగాఁజూచె శాంతికి దూరమాయె
గలహములు లేకె స్వార్థంబు కన్నుగప్పె
నీశ్వరునిపేర హింసా ప్రవృత్తిలేకె.

స్వర్గసుఖము నవేక్షించు క్షౌత్రలేంద్రు
లప్పురస పొందుగోరెడి యగ్రకులులు
చంపుచున్నారు వేలు లక్షలుసతమ్ము
మూఁగజేవుల జన్మంపు ముసుఁగు గప్పి.

జాతివిద్వేష మెగసెఁ బ్రజాహితమ్ము
మంటఁగలసె నల్దిక్కులు మామ్రమోయ
ఘోర సంగ్రామములు పెచ్చుమీఁతె నాఁడు
దేశ మగ్నిపరీక్షతో దిమ్మఁ దిరిగె.

ముక్కచెక్కలగుదు ముక్కోటి రాజ్యము
లుదభవించె భారతోర్వి యందు
విప్లవములఁజిక్కి వెతనందు పే గాక
సంఘమునకొకింత శాంతిలేదు.

పు ర యా త్ర

శాక్యకులుఁడు శుద్ధోదన చక్రవర్తి
యాజ్ఞ నౌదలఁ దాల్చి రమ్యాకృతిగ నఁ
లంకరించిరి నగరపాలకులు కడఁగి
రాజధానిని నేఁడు స్వర్గంబుగాఁగ

కపిలవస్తుపురము కళకళలాడెను
వీధివీధిఁ గాంతి విరిసె; జనము
లెదురుసూచుచుండి రెవ్వనిరాకనో
యభిలషించి యొర్పు నాశ్రయించి.

పురముఁ జూచుకొర్కె నెఱిగించి గురుని సం
శ్రేవము వడసెనంట క్షత్రవంశ
జలధిచంద్రుఁ డైన సర్వార్థసిద్ధుండు;
వానికొఱకె యిట్టి వైభవంబు.

మాఱుమోయుచుండె హంగళవాద్యముల్
రాజనీధిఁ బ్రజలరవళి హెచ్చె
నరదమందు నధిపుఁ డాసీనుఁడై యుండె
మొయిలువిడిన భానుమూర్తివోలె

చిఱునగవు ముద్దుమోమునఁ జిందులాడ
శాక్యసింహుఁడు సంతోషజలధి మునిగి
సంభ్ర మాశ్చర్య వికసితస్వాంతఁ డయ్యె
జయజయధ్వానములఁ జేయుజనులఁ గాంచి

X X X X

బాలసిద్ధార్థ జాతకఫలము గాంచి
యసితముని వినరించె సన్యాసియై జ
గంబున కితండు మోక్షమార్గ మ్ముఁ జూపు
త్త్వవిజ్ఞాని యతా నని తండ్రితోడ

నాటినుండి తేఁడు కోటగోడలలోనె
నిలిపియుంచె భోగములను బెంచెఁ
బంజరమునఁ ద్రోసి బంధించు వన్నెల
రామచిలుకరీతి రాకుమారు.

సతత మానందవికసితస్వాంతః కేయ
 సృత్య నాటక గాన సాహిత్యకళల
 నాటితేటిన బహుళవిద్యాధురంధ
 పులను నియమించె విజ్ఞానరుచి సృజించె.

శాస్త్రచర్చ లన్న సంబరపడుఁ గాని
 యితర మొల్లఁ డీ మహేంద్రు సుతుఁడు
 చిత్తమందు మధురజీవితమర్చుంబు
 లెఱుఁగ సతము నుత్సహించు మండు.

నాట్యకత్తె లొకట నర్తింపఁ జెలునలు
 సరసభాషణములు నలుప వినియుఁ
 గలతచెందఁ డొక్కపలు కైనఁ బలుకఁడు
 ధ్యానమగునుఁ డైన తపసివోలె

భూవరుండు సుతునిభావంబు పసివట్టి
 సుందరాంగి నఖిలసుగుణనిధిని
 రాణిగా యశోధరాదేవిఁ గొనితెచ్చి
 యాత్మజునకుఁ బరిణయం బొనర్చె;

తొలుత గౌతముండు నలపించి ప్రియురాలి
హృదయమున కొకింతముదము గూర్చె
దినము లరుగ నతనియనురాగబంధమ్ము
నడలఁ జొచ్చెఁ బ్రేమ ముడుంగఁజొచ్చె.

నవనసంతవేళఁ జివ్రుపలఁ దిని క్రొవ్వి
కోకిలమ్మ కూయు క్షణకుహలకు
మది చలింపనీడు మనుజేంద్రతనయుండు
శాంతచిత్తుఁ డైన సాధువట్లు.

మలయపర్వత శీతలమారుతంబు
సోక విరిసెజ్జ గాఢసుషుప్తి మునిగి
'ఆత్మనత్సర్వ భూతాని' యనుచు నేదో
కలవరించు ముముక్షువుకరణి తేడు.

తళతళత్కాంతి దిగ్దిగంతముల నొరసి
తఱపివెన్నెల వలపులవిరులు కురియఁ
బూలతోటల వైరాగ్యబుద్ధి నితఁడు
కడపుఁ గాలంబు నుత్తమ జ్ఞాని కరణి.

మగనియెడఁద రేగు మమకార మెట్టిగో
యాకళింపు గాక యతివ పొగితె;
పతి విరాగి, రాగపరిపూర్ణ సతి; ఏది
నెయ్య మెన్నినాళ్లు నిలునఁగలదు ?

కొలఁదియేండ్లు కడచె నెలదప్పె యువరాజ్య
కవతరించె జన్నియర్భకుండు
దానములను బ్రజలఁ దనిపె శుక్లోదన
పార్థివుండు ధర్మబాంధవుండు

అంతిపురములోనకాంతలు సిద్ధారు
విడిది కరిగి విన్నవించుకొనిరి;
“అయ్య ! దేవిగారి కతిలోకసుందరుఁ
డాత్మజుండు పుట్టె” ననుచు భక్తి.

సారరహిత భయద సంసారబంధము
త్రేంచుకొనఁగ నుద్యమించునాకు
బంధనమ్ము మీఁదిబంధనమా యిది
యనుచు రాచపట్టి యూర్తి నందె.

ఉల్లమందు నేమి యూహించెనో వాని
మొగమునం దొకింత నగవు లేదు
విన్నబోయి యతఁడు చెన్నుని రానించి
కన్నతండ్రి కేదో కబురు పంపె.

చెన్నుఁ దరిగి ప్రభునిసన్నిధిఁ బుత్రుని
పురముదిరుగువాంఁఁ నెఱుకపఱచె
ఁజిచ్చవడె నిభుండు ముచ్చెమటలు గ్రమ్మ
నసితమానిమాట యతనిఁ గలఁచె,

సుతునివిన్నపంబు పిత శ్రోయఁగాలేక
యానతిచ్చె నగరమందుఁ దిరుగ
నశ్వరాజములను నదలింపఁ జెన్నుండు
తేరినొగల మొదలఁ గూరుచుండె.

x

x

x

x

భరతనాట్యపటిమ ప్రబ్బిననర్తకీ
నిచఁచు మభినయింప నిలఁచె నెదుట
నవవహూటి రాజనర్తకి పూదండ
వైచి సుగతునకు నివాళియొసఁగె.

సాగె జైత్రరథము సంసారజలనిధి
 దాఁలువెరవు గనక తల్లడిల్లు
 ప్రజల నుద్ధరింపఁ బ్రకృతిదేవత హృది
 పొంగి మోదబాష్పములను విడువ.

ఉత్సవంబుఁ జూడ యునతు లుప్పరిగలఁ
 జేరి విరులు గురియ సిద్ధమైరి
 వెల్లగుఱ్ఱములను మెల్లన చెన్నుండు
 నగరి వీధులందు నడపుచుండె.

ఆకసంబు నంటు హర్ష్యంబులను, బాల
 తాతచిప్పరములఁ బూత పూచి
 కనులపండువై నుగంధమ్ము లెగఁబోయు.
 తోటలను దఱాగతుండు కనియె.

కలయఁ జూచుచుండె నలుగెల్లంకుల విజ
 యధ్వజంబులను బురావసీంద్ర
 దానశాసనముల ధర్మశాలల శాస్త్ర
 విమలచర్చ లెగయు వేదికలను.

పక్షపాదములు, ప్రాజమవుల పాత
శాల, లలిమనోజ్ఞ జలజకాంతి
క్రమ్మకొన వెలుంగు కాసారములు రమ్య
భంగిమములఁ బొల్పు ప్రతిమలు గనె

జంత్రగాత్రచతురసంగీత సాహితీ
నిలయముఁ విచిత్రకళల నేర్పు
పల్లెసూతముల విభాసితసర్తనా
గారములను బెక్కుగాంచె నృపుడు.

పలుచనాకె నుత్సవప్రజ పత్తన
పరిసరములఁ దేరు తిరుగుచుండె
నశ్వములను మలప నాయత్తపడఁ జెన్నుఁ
డంతి నిధిపుఁ డరద మాపు మినియే

తల్లడిల్లె గుండె జల్లనఁగాఁ జెన్నుఁ
డరద మాపి ప్రభునియొక్క నెఱపెఁ
గారణంబు తెలియనేరక వెరుచూచె
శీచ్ఛవడి నలంగు తేనిఁగాంచె

చెన్నుడా! యీతఁ డెవ్వఁడో చెప్పు మితని
 నడుము వంగెను, శీర్షంబు నడఁకుచుండె
 నడుగు తడఁబడ మార్గంబు తడవుకొనుచు
 నడచెడిని వీడు పరమదైత్యమున మునిఁగి.

బోసినోరు, దంతములు లేవు, గుంటలు
 పడియెఁ గనులు, గిడసపాతె మొగము,
 కురులు నరసె. వంకకోల చేపట్టె, నే
 నిట్టినరుని జూడ నింతనట్టు.

పిన్ననగవు నవ్వి చెన్నుండు “దేవరా!
 భీతి నొంద నేమిహేతు? వితఁడు
 ముదిమిప్రౌద్ధు లేలు ముదుకండు దీనిలో
 వింత యేమి? స్వామి! వినఁగవలతు.

ముదిమి యన నేమి? యది యెట్టు లొదవు? యశావ
 నమున మిసమిసలాడువర్ణము కృశించి
 నలుఁగిపోవునె? యిద్దానఁ గలుగునొవ్వ
 లెవ్వి? చెన్నుడా! నా కెఱిఁగింపు మన్న!

నిగనిగలఁ గేరు శ్రావణనీరదంబు
మిసిమివెన్నెల నోప్రభూ! మ్రింగినట్లు
మిసమిసలఁ దేలు నెమ్మేనిపసను జెఱచి
ముదిమి చెరలాడు సవసాసమును వరించి

కనులు కానఁబడవు విసరావు చీనులు
మోము గోముదక్కి ముడుంగు సపుడు
కుదులు నరయు నడుము క్రంగు మై దిగజాఱి
వాడి వణఁకుపుట్టి గోడుగుడుచు

కన్నకొడుకు కనదు గారాబుమనుమలు
నీనడించుకొండ్రు, చేసికొన్న
భార్య విసుపుచెందు, బందుగు లొక్కరుఁ
వఱియరారు ముసలితనము నందు

సర్వజీవులకును సహజ మీ వాఁక
మధిప! వయసు ముదుర నిది ఘటిల్లు
నెల్ల రీనడించు నీజరాభారంబు
తప్పకొనఁగ నెవనితరముఁ గాదు

చిత్తవిభ్రమ మొదవె నో చెన్న ! తేరు
మరలుపు మిదేమి యిచ్చోట మనుజు లేదొ
మోసికొనిపోవుచున్నాను మోములెల్ల
దుఃఖచుగ్గుము లైసట్లు తోచుచుండె.

ఘోర్ము మోదుకొనుచు రోదించు నీమె యీ
తరుణి కేమికిడు దాపరించె
బజ్జె జేరి యేడ్చుపడఁతుక లెవ్వరో
చెప్పవయ్య ! యీ విచిత్రగాథ.

తల్లిదండ్రు లేడ్వ దారసుతాదుల
గుండె లవినుఁగా నితండు తనదు
పొలము తలము గేహమును వీడి యెంటిగా
స్వర్గమేగు బాటసారి స్వామి !

కట్టుకొన్న భార్య కాంతునిమ్మతి గాంచి
గుండె బాదుకొనుచు గుమిలియేడ్చుఁ
గొలఁదిదినము లిట్లె విలపించి ప్రౌఢులు
కడవఁ గడవ శాంతిఁ బడయు నీవె

బ్రదుకు నిత్య మనెడిభ్రమఁ దగుల్కొని జీవి
చేయరానియెఁగుఁ జేయుఁ బ్రజకు
బ్రదు కనిత్య మనెడిభావంబు పొడచూపఁ
త్రుంగి కుమిలి ప్రాణి కూలిపోవు.

బ్రతుకు చెల్లుదాడఁ బ్రజలను శింసించి
మోసగించి ముల్లెమూటగట్టి
హాకయేని వెంట రాక దువ్యశమును
విడుచు లోకమునకు నెట్టిజీవి.

ఈవిచిత్ర సుమో యెన్నెండు బ్రదికినఁ
దనువు విడుపు సమృతమ్ము గాదు
మాయజీవి కింతమమకార సేటికో
దుఃఖసాగరమునఁ దోఁగులాడ

ఈ చరాచరప్రకృతిలో నేది నిత్య
మే దనిత్య? మెయ్యది నిజ? మేది కల్ల?
భ్రాంతిఁ జిక్కిన మిథ్యాప్రపంచరీతి
తలపఁ జిత్రవిచిత్రమా కలగఁ దోచు.

తల్లిదండ్రు లనుచు దార సుతాదులు
 బంధుమిత్రు లనుచు భ్రాత లనుచు
 భ్రాతృః కెంది వెట్టిపడుచు ననిత్యసా
 బ్రతుకు బ్రతుక నేమి ఫలము ? ప్రజకు

ముసురుకొ నెడి దిగుళ్లతో, ముంచి తేల్చు
 కప్పనుఖములతో దినగండమైన
 యీ భయానక జీవిత మీడ్చి యీడ్చి
 కడకు సాధించు నుత్తమకార్య మేమి?

ఎచటఁ జూచిన హత్యలే, యెచటఁ గనిన
 దూషణలె యెందయున ధర్మదూరులైన
 ముష్కరులె, జిత్తులను బన్ను మోసగాండ్రు
 యేమిలోకము! కటకటా! యేమిబ్రతుకు!

పాపపుణ్యములను బదాబదలు చేసి
 నీతి నిలువెత్తుగొతిలోఁ బాతిపెట్టి
 సత్యధర్మ విహీనులై జనులు నేడు
 బ్రతుకుచున్నార లజ్జానపథము ద్రొక్కి

పాడిదప్పి యురులుపన్ని లోపలకంట
దుమ్ముగొట్టి ధనము దోచి భోగ
ములను జెంచి స్వార్థమాన మున్ని మానిసి
హడియుఁ గడకు నీటి బుడగ పగిది

తావు లెగజిమ్ము చక్కని పూవుదోట
ప్రళయ ఝం ఝా నిలుచు కూల్పు పగిది మిశ్రి
గజ్జెమోగించి పచ్చని కాపురములు
కూల్చుఁగద! బంధుమిత్రులు గోడుగుడువ

భూరిసంపదఁ దులఁదూఁగు భోగియేని
కడుపుజిచ్చనఁ గుములు బికారియేని
సములె భూపతి! భస్మరాజ్యంబు నందుఁ
గాలు మోపిన యంతిమక్షణమునుండి

కనులు తెఱవని కూనయుఁ గామమోహ
ములఁ దగుల్కొన్న యువయును ముదిమి నేలు
ముసలివాఁడును గాటికాపురముఁ జేను
నదుగుచున్నార లెంతయుబ్బరము! రాజ!

కావ్యగరిమ విశ్వకల్యాణ నిర్మిత
బంచి శాస్త్రముల రచించి సాహి
తీ నహిష్టులైన దిగ్గంతు లెందఱో
భరణిగర్భమందు దాఁగినారు

కటికతాతికి గూపరేఖలను బొదివి
దిశ్యనుంవరమూర్తిగా దిద్ది తీర్చు
భిల్పసింహుల నగిషీలు చెక్కు నులులు
ప్రగ్గుచున్నవి జీర్ణసమాధులందు

నేలవాలుగు చెఱుగుల నేలినట్టి
సార్వభౌములు, విజ్ఞానశాస్త్రఖనులు,
కవులు, శిల్పిలు, గాయకప్రవరులెల్లఁ
గన్నుమూసిరి మృత్యువుగర్భమందు

సాంఘభౌతిక మాయాప్రపంచమునకుఁ
దరలివచ్చెద రెందఱెందఱో వినోద
యాత్రకై : యొక్కొక్కరే యాత్ర ముగించు
వెడలిపోదురు వెఱువారి కెడమొరంగి

సమయ మొదలె నుడువ సాహసరతా
 భాషితం బొకండు బయలుపఱతు
 నింతదనుక మీ రసంతభక్తి భజించు
 మాత మిమ్ముఁ గన్నమాత కాదు

జనని మిమ్ముఁ గన్న గోడన దినమునందె
 తనువు చాలించె లుంబికాననమునందుఁ
 బ్రేమ పెంపెసలార మీ పిన్నతల్లి
 దిద్దె నదినుత గౌతమీదేవి మిమ్ము

ఈ విపత్తు నిరోధింప నేరికేని
 :సాధ్యపడదు; మహాననత్మోధరముల
 దరులఁ బఞ్చాంబుభయులై తప మొనర్చు
 తాపనులకైన మరణంబు తప్పబోదు

వినుచుకొలఁది మోము వెల్లనై శేజంబు
 నుడిగి డీల్పడంగఁ దొడఁగె తేడు
 విరిసి కమ్మతావి విరఁజిమ్ముకునుమమ్ము
 భానుదీప్తి గమలఁ బాముభంగి

మధుర భావనీధి మనలు నాతని హృది
 తొప్పపాటులో నె కుప్పగింపాలె
 దేజులను మఱల్చి వేరు చెన్నుఁగు రాచ
 నగరు చేర వడిగ నడపుచుండె

పోవుతెరువు నంటి పొడచూపె రాజున
 కన్ని వేల్పుచున్న యాజ్ఞకుండు,
 వేదములను గ్రోల్పు విప్రులు, బలినీయ
 యూపమున బిగించి యున్న యజము

సంజ్ఞచేసి నృపుఁడు స్యందన మాపించి
 క్రతువిధానమెల్లఁ గాంచుచుండె
 నన్ని ప్రజ్వరిల్ల నాజ్యధారల నింపి
 ఋక్కులను బఠించె ఋత్విజుండు

వేదఘోష నణఁగి వినిపింప దక్కటా!
 మేడపోతురవని మెడను నులుముఁ
 బదనుకత్తి చేతఁ బట్టి యత్తటి హోత
 వపను దీయఁగా నుపక్రమించె

కలత కేఁగి కేఁగి గౌతము నెడఁదలో
 బ్రదలయ్యె నగ్నిపర్వతంబు
 చేష్ట లుడిగి మూర్ఛచే సొమ్మసెలె నిజ
 స్యందనమున రాజనందనుండు

మ థ న ము

తలఁచినది వేఱు, నగునందర్శనమునఁ
దెలిసినది వేఱు; దీనిలోఁ దెలియరాని
పరమ సత్యము గూఢమై భ్రాంతి దవిలి
నడపుచున్నది జీవితనాటకంబు

ముప్పదేండ్లు కనులఁగప్పిర మజ్జాన
మంతరించి జ్ఞాన మంకురించె
నలముకొన్న నేఘములు విచ్చి వెన్నెల
వెలుగు లలమె మనసు పులకరించె

నుందరోద్యాన వనమున నందమైన
కేళికామందిరమున సభిజనంబు
కొలువఁ బ్రియురాలి వాలుఁజూపులకుఁ జిక్కి
భోగలాలసజీవినై బొందఁబడితి

కేకిముద్దుల నాట్యంబు, కోకిలమ్మ
మధురగానంబు, జనరాలిమందహాస,
మంగవల సరసోక్తుల రంగరించి
మత్తుచల్లెను జనకుండు మాయపన్నె

పురము తిలకించు నాకాంక్ష పొడమనేల
పొడమెబో! తండ్రియను మతి నిడగనెల
యెడనుబో! మృత్యుదేవత యెదుటనిలిచి
గజ్జె మ్రోయించి నాహృదిక గలచుటెల ?

బళిర! యెంతటివైరాగ్య మొలుకబోసి
జీనిమర్దశి వర్ణించి చెప్పెఁ జెన్నుఁ;
డదిరా! దుర్మదాంధుఁడనై జగంబు
తీసుతెన్నులు గానక దేబె నైతి

పగఱచేఁ జిక్కి ధృతిని గోల్పడిరజోదు
మగటిమి విశీరమై చాటు మ్రగుకరణిఁ
బండిప్రబ్బిర మత్కలాప్రాభవమ్ము
నాల్గు బురుజుల బండిలో నవసిపోయె

చదువుకొంటి సమ సశాస్త్రముల, నల్లె
వేసితిని ధర్మపన్నాలు వేనవేలు,
నేర్చితిని సత్యసూక్తులు, నేరనైతి
జనన మరణ రహస్యభాజన చరిత్ర

నిత్యసత్య మదిగొ నిలిచె ముంగిట; దీని
మఱుగు పఱుప నెనరితరముఁ గాదు
మృత్యువును జయించు సత్యంబు; సత్యమే
నిత్యమైన బ్రతుకు నిత్య మగును

పుట్టలోనఁ జెడలు పుట్టి గిట్టినయట్లు
పుట్టనేల నరులు గిట్టనేల
తరుచుకొలఁది నేదొ యెఱుఁగని తత్త్వంబు
కలఁచుచుండె మేను తొలుచుచుండె

ఎఱుక లేదు జీవి కిసుమంత మిధ్యాప్ర
పంచమోహపాశ బద్ధుఁ డగుటఁ
గనాలు తెఱచి సత్యమును గని జ్ఞానంబు
వడసి భ్రమను విడిచి నడచుదనుక

ధర్మబుద్ధి లేని ధన మేల ? శాంతికి
నెలపు గాని స్వర్గనిలయ మేల ?
ప్రేమలేని జాతి పెంపేల వైషమ్య
ములు వెలార్చుజగతి నిలున నేల ?

ఎంతఘోరకృత్య! మీ నూగజీవులఁ
బట్టి చుజ్జశాల బలియొనర్ప
నార్షధర్మ మింతయలఁతియూ? స్వార్థంబు
వలచి కులుకు ఖలుల తలఁపు గాక

పుణ్యలోకవాంఛ పొడమినవిప్రులు
జపమొ తపమొ చేయఁ జనును గాని
జంతుహింస చేయఁ జనునొకో! జన్మమో
పేరు పెట్టి పాపభీతి నెట్టి

అక్కట! మదాత్మ సర్వభూతాత్మ చునుచు
నీతిసూక్తుల వల్లించు నేలవేల్పు
కటికచండాలురీతి చుజ్జముల నితఁడు
మేషములఁ జంపఁదగునె దుర్దోష మనక

జీవహింస నెఱవ సిద్ధించునట సుర
రాజ్యమందు నప్పరసల పొందు
హింసఁ దెగడువారి కెదుఁకానె నరకం? బి
దేమి యచ్ఛతం బి దేమి మతము?

“ఆత్మనత్సర్వ భూతాని” యని వచించి
యాత్మయే దైన మని, దానియందె యిమిడి
యుండె లోకంబు లని నీతు లుగ్గరించు
ప్రాజ్ఞులే జీవహింస చేపట్టనగునె ?

పాడిదప్పిన నరపతి పాలనంబు,
స్వార్థమున కంజలించుశాస్త్రంబు, ధర్మ
ముడిగి యజ్ఞానమునఁ గోడుగుఱుచు జగము
చక్కఁబడునొక్కొక్క! తగినసంస్కర్త లేక

స్వార్థమున కొగ్గు మానవుం డడఁగువఱకుఁ
బరులసియు హరింప సంబరముఁ జెందు
స్వార్థరహితుఁడు జుంటికై వడి శ్రమించి
కూర్పుఁ దీయనివిందు లోకులు సుఖంప

పరసుఖంబు నలచి బహుభంగుల శ్రమించుఁ
 బరహితంబుకొఱకుఁ బ్రాశులాడుఁ
 బరులసేనఁ జేయుఁ బరవిత్తమును రోయు
 స్వార్థరహితుఁ డైన యట్టిసుకృతి

ఉత్తమగుణంబు లివి మహాదాత చరితుఁ
 లనుమతించు పవిత్ర కార్యంబు లివి, స
 మాజమునకు మహాత్ములు త్రేజ మిడఁగ
 వ్రాసిపెట్టిన ధర్మసూత్రమ్ము లివి

ఆకటఁ గృశించుబడుగుల కన్న మొనఁగి
 యాపదలఁ గ్రుంగునార్తుల నాదరించి
 దుగ్గత నలంగుప్రజల కారోగ్య మిచ్చి
 జాతి నలరించు సతము నిస్వార్థజీవి

సార్వభౌముడేని సన్యాసి యేని ద
 రిద్రుడేని సచ్చరిత్రుఁ డేని
 లోభియేని దానలోలుఁడే ధనియేని
 సముఁడే స్వార్థరహిత సజ్జనునకు

ధనము గోరఁడు కల్గినదానితోనె
తృప్తి పడు న్యాయమార్గ విధేయుడై స
తమ్ము శాంతి దయా సత్య ధర్మ గుణ వి
భాసియై స్వార్థరహితుండు ప్రజ్వలించు

ఈ పవిత్రగుణములే శరణ్యము, లస్త్వ
చేయవాంఛితం బిదే, సమస్త
జగము దిద్ద దివ్యసందేశ మియ్యదే
యనుసరింతు పీని నాచరింతు

ధర్మదూరులు ధూర్తవర్తనులు కుటిల
మానసులు నీతిభాష్యులు జ్ఞానహీన
సరపిశాచులు చెఱలాడు నరకసీమ
నిలువ నొల్లదు మన సొక్కనిముస మేని

తాతముత్తాత లెందఱో ధరణి నేలి
బడలి శాశ్వతవిశ్రాంతి పడసినారు
గాని యొక్కఁడు మోక్షమార్గంబు దెనకుఁ
గాలుమోపి యెఱుంగ రేకారణంబో?

రాజ్యతృష్ణ బలిసి రక్తాన్న మాసించి
 రణ మొనర్చి నిరపరాధజనులఁ
 గాల రాచి క్రూరపాలన సాగించు
 నృపుల మార్గ మనుసరింప నొల్ల

ధర్మచింతన సాధువర్తన దయా స్వ
 భావవిరహిత స్వార్థప్రపంచమునకు
 సంజలి ఘటించి దారసుతాది బంధు
 వుల విసర్జించి చనెడఁ గానల వసింప

నిర్ణయము

క్రమ్మకొన్నవి జీవితాకాశమందుఁ
గాఱుమబ్బులు మార్గంబు కానరాదు;
పిలుచుచున్నార లెవ్వరో పేరువెట్టి
వేదనల సతమతమయి వేగునన్ను

తెలియరా దీప్రయాణమ్ము తెట్లువేసి
నడుపుచున్నాఁడు నౌకను నావికుండు
చెల్లరే! యెన్నిమజిలీలు చేరవలెనొ
దారి నెమకుచు గమ్యంబు దఱియుదనుక

వీచెడితుపానులోఁ జిక్కి లేచియాడు
నలలతాఁకిడి కూఁగిసలాడి నౌక
కూలిపోవునొ ముక్కలై కుప్పగూలి
చెక్కుచెదరక గమ్యంబు చేరుకొనునొ

చిమ్మచీకటిముసుగులోఁ జేరె బ్రకృతి;
గాఢనిద్రాణ మయ్యె లోకమ్ము; రాజు
క్రంకెఁ గనువిప్పెఁజుక్కలగుంపు; పిన
సాగె మలయానిలుఁడు సువాసనలనుగటి

తల్లియురము నంటి దాఁగిలి మూఁతల
నాడి యాడి పాల నారగించి
యొడలు మఱచి రాహులుఁడు యశోధరజానప
వులను జేరి నిదురవోనఁ దాఁచెగె

చిన్నిబిడ్డను గొఁగిటఁ జేర్చి జోల
పాడి యానందఝరి నోలలాడి యాడి
వలపుతలఁపులఁ దీయనికలలఁ బేలి
సోలి శయనించె లలితాంగి పూలసెజ్జ

మంచుమలల చటియలంచు లొరసి ప్రవ
హించునదుల మ్రోత లినుమడించె
మాటుమఱఁగెనగరు, కొటకవాటముల
ప్రామి రిపుడె రాజభటులు కదిలి

అలతి పుల్లల గొంగులు నులును ఘూక
ములు బయల్పడె గోటరములఁ ద్యజించి
మింట విహరించు తీరువుజంట రేగి
యఱవఁగాఁ జొచ్చెఁ గుత్తుక లదిమి పట్టి

దాఁట నడిరేయి వినువీధిఁ దారసిల్లెఁ
దెరలచాడ్చున మబ్బుదొంతరులు చెదరి
రాజ్యమును వీడి దుర్గమారణ్యభూమి
నడుగువెట్టెద యణమేని తడయఁబోక

సంఘర్షణ

అని తలంచు గౌతమునిడెందము ద్విధావి
భక్త మయ్యె, నిహము నలచు నొకటి,
యొకటి పరము వలచు, నొకటిసిద్ధాంతుఁ, డిం
కొకటి బుద్ధుఁ డగుచు నుగ్గడించు

సిద్ధాంతుఁడు

ఆఁగు మాఁగు దయారహితాత్మ! యీలు
బిడ్డలను ద్రోసి రాజ్యంబు విడిచి ప్రజలఁ
బాసి గహనాంతరముల సన్యాసివై చ
రింతువా ? ఘోరతప మాచరింప నెంచి

తల్లి దండ్రు యొజ్జ దైవమ్ము సర్వమ్ము
నీవె యని తలంచి యింతదనుక
నమ్మి కొలుచు నతిని నట్టేటిలో ముంచి
పాటిపోయి డాఁగ భావ్యుచునునె?

వమియపచార మొసగించె నీమె? లేను
కింతకూగళితును విధియింప ఓగము
సమ్మతించునె? న్యాయగోస్త్రంబు తీర్పు
చెప్పునె? నీచు నిగ్గయ మొప్పటంచు

అగ్నిసాక్షిగఁ బరిణయమాడి ధర్మ
పక్షిగా పేర సాఁబాలు పంచి యిచ్చి
ముద్దుముచ్చట తీక్షణమున్న రోసి
యుడుకు జుట్టెద నేమివల్లడి ఘట్టిలై ?

తల్లిదండ్రుల స్వకులబాంధవుల వీడి
విన్నె దైవస్వరూపుఁగా నెన్ని సతము
గొలుచు భార్యను నిలువున గొంతుగోయఁ
జెల్లునా సుంత యోజించి చెప్పు స్వామి!

నల్లనివి నీళ్లు తెల్లని నెల్లఁ బాలు
గాఁ దలంచునుశీలను గల్ల కపట
మింత యెఱుంగనిసతి నమాముకను మోస
పుచ్చి ముచ్చగా నడవికిఁ బోవఁదగు నె?

భావిభూపాలకుని రాణి పరమసాధ్వీ
యక్కటా! భర్తృదూరయై దిక్కుమాలి
వెతల సతమతమయి కన్నసుతుని బాసి
యసువులను వీడ నెంతదుర్యశము తపసి!

పట్టు విడనాడు వేగిరపడకు నెట్టి
మొయ్యియాలోచనలు త్రోసిపుచ్చి ముందు
వెనుక లారసి నిర్ణయమ్మును సడల్చి
సాగిపోనిమ్ము సంసారజలభయాత్ర

బుద్ధుడు

చాలు నిశః గట్టిపెట్టు రాజా! త్వచీయ
నీతిసూక్తుల; నియ్యవి నే నెఱుంగ
నా? పదేపదే వల్లింపనగునె? జ్ఞాను
లాలకింతురె వ్యర్థంబు లైసనుడుల

అసద్గుణాంబరచుంబి సౌధాంతరముల
భోగనిరతిని జనరాండ్రవాత్తు దవిలి
భవపరంపర నూడ్చు కైవల్యసుఖము
వీటిఁబుచ్చుగ భావ్యమా వెట్టితండ్రడి!

బ్రతుకుదాతఁ బ్రేమబంధమ్ములొఁ జిక్కి
 యాలు మగఁడు నొక్కఁడై చరింతు
 మరణ మొదవ నెనరి తెరువు వారిదె దీని
 కింతమమతఁ జెందనేల యుధిప!

ఆలు బిడ్డ యనుచు నల్లాడదేల యీ
 యాలుబిడ్డ తెవ్వరయ్య! నిన్నుఁ
 బీల్చి పిప్పిచేసి పీడించు జలగలు
 కారె? నిక్క మరయఁ గడఁగుమయ్య!

తగదు నిలువరించు తలఁపు; శాంతికిఁ దిలొ
 దకము లిచ్చు మాయదారి బ్రతుకు
 భారమయ్యె; నింక బాధింప; కజ్జాన
 పథము దాటి వెలుగుబాట గనెద

సిద్ధా ర్థుఁ డు

వెట్టిమొట్టి వేదాంతమ్ము విస్మరించి
 కన్న కొమరుడు, భార్య, లొకమ్ము మెచ్చి
 కొలువ, జనకుండు మోదాశ్రువుల శిరంబు
 నిమిరి దీవింప రాజ్యభారము వహింపు

చిలిపిచేష్టలు లేతనవ్వులు వెలార్చు
పాలబుగ్గల చిన్నారి పాప నిన్నుఁ
గా భ్రమంపడి తలగడఁ గొగిలించు
నక్కటా! చూడు మీదృశ్య మార్ద్రమతిని

కోటగడప నీవు దాటి నక్షణమందె
ప్రకృతి జలదరింప బాష్పదృష్టి
నెల్లువై పురంబు పెల్లుగా విలపించుఁ
దగునె బెడఁద గూర్పనగునె ప్రజకు

ప్రభువు మతిసెడి మంచముపట్టు, భార్య
కుమిలి కుమిలి దుఃఖాగ్నిలోఁ గూలి సోలుఁ
దండ్రీలేని యభాగ్యుడై తనయుఁ జేడ్చు
నీయుదంతంబు విని యెవ్వరేని నగరె?

అమ్మలేనివెలితి నణఁచి రేయుం బవల్
కంటితెప్పపగిదిఁ గాచి పెంచి
పెద్దచేసి పెండి పేరంటములు దీర్చి
మురియు తండ్రీబ్రతుకు నరయవలదె

ఏ నుమీసేత కావల కేగె రాజ్య
భార మూనక వైరాగ్యసథము త్రొక్కి
యిట్టిదుర్బుద్ధి నీ కేలపుట్టె జూలు
స్వార్థనిరతుడా ! లోనికి సాగి నమ్ము

బుద్ధుడు

రాజ్యకాంక్ష సడల్చి సర్వము వినిల్చి
కట్టుగుడ్డల సేకాకిగా నుద్రగ
చూడరరురీతటస తపోననాంశ
రముల కేగుట స్వార్థమా? రాకుమార!

వేయిమాటలేల విను ధరాధిప! యస్మ
దీయవాంఛితంబు తేటపలుకు
నిలువజాల నొక్కనిముసంబు నిటంగరు
ణించి నన్ తమింపు మీసుపడక

కాలహరణ మాయె గర్తవ్యమును విస్మ
రించినాడ గొడవ పెంచినాడ
వంక లేనా వెదకి కుంక్లువెట్టకు
నన్ను విడువు నీకు బున్నె మొదవు

సి ధ్ధా ధ్ధుఁ డు

కుడువఁ గూడు కట్టుకొనఁ బుట్టము వసింపఁ
గొంప లేక వెతలుగుడుచు బడుగు
సన్మసించుఁగాక సంపదలన్ దేలు
భోగి కీ విరాగి బుద్ధి యేల

ధర్మచాలనంబు దయ మానవప్రేమ
త్యాగనిరతి శాంతి దాంతి యున్న
జపతపంబులేల స్వామి! చక్కనిమార్గ
మనుసరింపు మోక్షమభిలషించి

అతిథి కభ్యాగతునకు నాదృతి వెలార్చి
దానధర్మాదికములఁ బేదలను దనిపి
మధువుఁ జిలుకు గృహస్థాశ్రమమును మించు
నాశ్రమం బేమికలదు మహానుభావ!

ఎవరు చెవినివైచి రీతిరుమంత్రంబు
మంకుపట్టు నిడవిమాయ పన్ని;
చెప్పి చెప్పి నోరునొప్పి పుట్టెను గాని
గోరెఁ దైన మనసు మాటలేదు

బుద్ధుఁడు

ఒకరు నుడువనేల సకల చరాచర
ప్రకృతి నిమిడి వెల్లు పరమసత్య
మనఘ! తరుణ మొదవ నదె బయల్పడు నుసి
పొర తొలంగ నిష్ప మెఱయు కరణి

తమ్మిపూఁదేనె కడుపుబ్బఁ ద్రావి భ్రమరి
పారవశ్యమునం దోఁగి పాట పాడు
వికచ పుష్పసుగంధముల్ వీవ మురిసి
తేటి పుష్పాడిజల్లులఁ దేలియాడు

తలఁపు లూరించు నవవసంతమున కుబ్బి
గొంతు సవరించి చల్లగాఁ గూయుఁ బికము
తొలకరి మొయిళ్ల రవళి వీనులకు సోఁక
నెమ్మి పురివిప్పి వలపునాట్యమ్ము నలుపు

బాలరవిరశ్మి సోఁకి విప్పిరి నవ్వుఁ
గనులు టిక్కించి చిలిపిగాఁ గమలబాల;
నిండు చందురుఁ డుదయాద్రి నిలిచి పిలువ
నవధి విడనాడి మిన్నంటు నబ్ధిరాజు

శిశిరమున మ్రోడునడి చేనచెడివరీతిఁ
 గోచున్నములు వసంత నేచివంతఁ
 దలిరుటాకుల, రంగురంగులు విడుల్చు
 విరుల, కాయల, పండ్లతో వెల్లివిరియు

నెగలపొగలగాడ్చు లెగబోయు గ్రీష్మాత
 పముల డిల్ల వడిన ప్రాణికోటి
 జలధరములు మొరసి జడివానజల్లుల
 ముంప నందచందముల నెసంగు

కడుపుమంటలతో శరత్కాలచందుఁ
 గ్రొత్తప్రాతలసందునఁ గుములుపేద
 మానసము శాంతి నంద హేమంతఋతువు
 క్రుమ్మరించుగదా సుకృత పంట

ప్రకృతిశాసన మిది పరంపరగ నడుచు
 ధర్మమిది; మార్పులేనియథార్థ మిది; మ
 హత్వ మని చెప్పు సృష్టిరహస్య మిది గ్ర
 హింపు కపటములను విస్మరింపు మధిప!

ప్రకృతిగోన జీని ప్రభవించుఁ బ్రకృతియే
 పెంచి పెద్దచేసి గ్రహించుఁ గడకుఁ
 బ్రకృతియొక్క మీఱ భావ్యమా? ప్రకృతియే
 పిలుచుచున్న దది 'నిలిచి నన్ను

ఈరహస్యభావ మెఱుంగనియట్లాని
 విషయవాంఛదగిలి వెతలఁ బొగులుఁ
 దమ్మితే నెయూనఁ దుమ్మెన ముకుళించు
 సరసిజమున మ్రగ్గు చందమునను

సిద్ధాంతము

దురుసుందనమున నేమేమె తూలనాడి
 దొసఁగు చేసితిఁ బెడదారిఁ ద్రొక్కి నీకుఁ
 జ్ఞాన ముదయించె నణఁగె నజ్ఞానతమము
 వందనం బిదె బుద్ధదేవా! మహాత్మ!

ప్రకృతి

కల్లబొల్లకథల నల్ల సత్యమును
 మఱుఁగుపఱచి మాయమర్మములను
 బెంపునేయువారి పిడివాదము నశింపఁ
 దరలుసిద్ధ! స్వాగతంబు బుద్ధ!

ఫలితము

రాచప్పులు పు పుట్టి సామ్రాజ్యవాంఛ
నవల నెట్టి తపస్సుకై యడవి మెట్టి
శాంతిమాతగా జగములఁ జక్కదిద్ద
మగిడి యేతెంచితివే! గౌతమా! మహాత్మా!

ఇద్దరూ! నీయహింసాపథము న్రొక్కి
దేశదేశములు ప్రవీక్షి నొండె;
పులులు నేర లొక్క కొలనిలోఁ గేకిరత్
కొట్టుకొనుచు జలము క్రోల నేర్చె

నీ యహింసావ్రతమ్ము మన్నించి దేవ
కాండ్రుకాండ్రను క్రోల్పులీ, గర్జనలు
కొడనుసింగము, ఖడ్గాదితూరమృగము
లాచటి నడంప మేసెఁ ద్వుణాంకురములు

నీ పవిత్రాశయముల గణించి స్వామి
భగవత్భూమిని ధార్మిక ప్రగతి గల్గె
ఖండఖండాంతరాల నీ యఖండశక్తి
కంజలి ఘటించి న్రాలె నీయడుగులందు

బుద్ధదేవ! నీవు పుట్టినగడ్డపై
గతినూటలేదు కటికవాడు
చలిమిఁ జేసెఁ గప్ప చిలునతో; జన్మంబు
నెఱప నిచ్చుగిందునరుడే లేడు

ఈగ్రతపముఁ బూని యునురు గోల్పడుతటి
జాలి కగ్గపడి సుజాత నీకుఁ
జాయసంబు నొసఁగి బ్రతికింప కున్నచో
స్వామి! నీచరిత్ర సమయకున్నె?

ఈ పరోపకారమే బౌద్ధమత మహా-
యుగము సృష్టించెనె, నుర్వి నెల్ల
శాంతిసత్యధర్మసంస్థాపన మొనర్చె
సచ్చరిత్ర యకా సుజాతకరుణ

కొన్ని విధుండు బింబిసారుండు వెలుగండ
యజ్ఞ నాటి నిలిచి ప్రజ మెఱసి
జంతుహింస చూచి జయపతాకను నలు
దెసల నెగురవైచితే! మహాత్మా!

ఓమహామునీ! మహిమండలంబెల్ల
నలముకొన్న నీమహామతంబు
హింస కొగ్గి నలగి యేడ్చు రాజన్యుల
నుజరించె శాంతి యొసంగి పాసంగి

దారిగొట్టి బ్రదుకు తస్కరుఁ డేని హిం
సాప్రవృత్తి గల కసాయి యేని
స్వామి! నిన్నుఁ గన్న యణమందె యుత్తమ
జ్ఞానియై కుబుద్ధి మానుఁగాదె

దురితదూర! నీవు దుఃఖయం బీప్ర
పంచ ముద్ధరింప నెంచి బోధ
తరువుకడ వసించి తత్వార్థములను గ్ర
హించి ముక్తి నందితే! మహాత్మా!

పూతచరిత! నీదు బోధామృతము గ్రోలి
పతితజాతి ధర్మసము శ్రోక్కు
ఖలులసూనరములు పలఁగి నద్గుణముల
సంతరించుకొనియె పొంతి మూర్తి!

ఓమహాతపస్వి! యుష్మదంగ్రహీద్వయ
పూజ సలిపి పాపపూరుషుండు
జ్ఞానియై వివేక ఖాని పనిత్రోవీ
లానురక్తుఁ డగుఁ గదా! మహాత్మ్య!

ధర్మమూర్తి! నీసుధామధురోక్తుల
నాలకించి లక్షలాదిజనము
లనుదిసంబు నీమహామతసేవకై
చేరి రెంతయోగసిద్ధి నీది!

రేగ నీయఁస్థులను సేకరించు కొఱకు
ఘోరసంగ్రామములు మహాభారతమున
వెలసె నీ స్మృతిచిహ్నముల్ విశ్వమెల్ల
వమృతమూర్తివి నీవు నీ కంజలింతు

సేపవిత్రచతుమునే స్వీకరించి నీ
 ధర్మసూత్రములె సదా పఠించి
 నీప్రశాంతమూర్తి నే సంస్మరించి ధ
 న్యాత్ము లైరి ప్రజ లుదాత్త చరిత!

ధర్మచక్రంబు నిల్పి జౌద్ధమును గొల్పు
 యతులు నిల్చుట కా రామతతి నృజించి
 నలుకెలంకుల నీ మహోజ్వల మతంబు
 ప్రాచఁజేసె నశోక సమ్రాట్టు స్వామి!

తండ్రి పినతల్లి భార్య నందనుఁడు కఠిన
 నియమముల లెక్కసేయక నీ మతంబు
 స్వీకరించిరి శిష్యులై మోఁకరిల్లి
 రెంతవెంత! మహాప్రభూ! యీమహాత్త

భౌర! యానందుఁ డెంత మహామహుండు
 యంత్యదశ విన్నుఁ గొలుచు భాగ్యంబు వడసె
 నీచరమనాణి జగతి కందించి వినిచె
 చుండ్రు! నమ్మినబంటు కదా! యతండు

సత్యవాది సచ్చాత్మిని సాధుశీల
 ధనుడు నాగార్జునుండు మూ శేషునివిష్ట
 కృష్ణవేణీ తటిని వెలయుంచె మున్ను
 విజయపురి నీ మతంబును విస్తరింప

శాతవాహను లాంధ్రదేశము నేని
 భట్టిప్రో లమరావతి పట్టణములఁ
 బానుకొల్పిరి భనదీయ పావనాన
 శేషములతోడ సూపముల్ శిల్ప మలర

ఈవు చని యైదువందలయేండ్లు జరుగఁ
 బాడమి నీవంటి కారుణ్యము రి యేసు
 ప్రాచ్య పాశ్చాత్య దేశముల్ ప్రణుతినేయ
 నీయడుగు జాడలక బయనించె సతయ

సత్యమునకు సహింస కాస్థాన మసఁగ
 సవతరించినవాఁడు మహాత్మగాంధీ
 పతితమానవజాతి కున్నని గూర్వఁ
 బ్రాణములు సమర్పించె నీవలె నితండు

అనఘ! భవదాశయమ్ముల ననుసరించి
సంచరీల విధానంబు పాడుకొల్పి
విశ్వశాంతికిఁ దనదు జీవితమొసంగి
చనియె జవహరలాలు యశస్సుశించి

గాంధీశిష్యులలో నగ్రగణ్యుడగుచు
నిన్నుఁ గొనియాడు వారిలో మిన్నయగుచు
జగమహా! యన భూదానసననదీక్ష
విశ్రమింపఁడు నేడు భావేమహర్ని

తెలివిమాసిన భారతదేశమందు
బడనికలనోలెఁ బ్రజలసంపద గ్రసింప
వెలసెవందలు వేలు లక్షలు మతాలు
శీలల మాటున ఖలులకుట్రలు ఫలింప

వేవెలుంగు నభోపిథి వెలయుదనుక
నీమహోత్కృష్టమతిము జీర్ణింపఁబోదు
నిక్కము భయల్పడిన మఱునిముసముండ
బైసిమాలినమతములు బ్రతుకఁబోవు